

CORINA ISABELLA CSISZÁR¹, ROMÂNIA

Cuvinte cheie: scalda mortului, lumina mortului, colac, cifra șapte, cifra douăzeci și patru, rugăciunea celor șapte zile, cifra patruzeci și patru.

Câteva considerații cu privire la ceremonialul funerar din Maramureș

Rezumat

În Maramureș, datorită spiritului religios al comunității, se mai păstrează unele secvențe ale ceremonialului funerar. Asistăm însă la o serie de transformări în ceea ce privește elementele tradiționale.

Până la venirea morții, casa reprezintă centrul lumii. După moarte, ea devine simbol al „necuratului” și „pericolului.” Acest fapt este determinat de prezența unui mort în casă. Dacă mortul este legat de „necuratul” și spațiul de deasupra lui și de sub el se consideră „a lui” și „necurat”. Casa este inevitabil atinsă de influența morții. Demersul funebru avea o structură bazată pe cifrele magice, întâlnite atât în substratul spiritual păgân, cât și în cel creștin, în cadrul formelor de inițiere: „ceara învârtită de șapte ori pentru lumina mortului” , „rugăciunea celor șapte văduve,” „șapte stații”, „șapte vămi”, „șapte bănuți” – număr impar, deschis absolutului. *Lumnina mortului*, reprezintă o lumânare subțire din ceară, tăiată pe măsura staturii celui mort, *încovrigată* ca o turtă și așezată pe pieptul lui pentru a-i fi călăuză, toiag și spre a-i lumina drumul în marea călătorie. Lumânarea apare ca simbol al verticalității, luminii dar și ca simbol al jertfei, simbol al purificării prin ardere și al salvării spirituale. Scăldarea defunctului cu apă neînceptă de izvor și spălarea mâinilor după acest ritual, nu țin de igienă, ci ne trimit cu gândul la ideea de purificare.

¹ Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, Maramureș, România.

Key words: the bathing of the deceased, the candle of the dead, the knot-shaped bread, number seven, twenty four, the Prayer of the seven days, number forty four.

Considerations Regarding the Funerary Ceremonial in Maramureș

Summary

In Maramureș, due to the religious spirit of the community, certain sequences of the burial ritual are still alive. Nevertheless, there are a series of transformations as concerns the traditional elements.

Until the arrival of death, the house represents the centre of the universe. After death, it becomes a symbol of "the Evil one" and of "danger". This is due to the presence of a dead person in the house. If the dead man is associated with „the Evil one” also the space above and beneath the corpse are considered „his” and „the Evil one`s”. The house is inevitably touched by the influence of death. The funeral used to have a structure based on magic numbers, to be found in the pagan spiritual substratum, as well as in the Christian one, in the rites of initiation: "the wax for the dead man's candle turned round seven times", "the prayer of the seven widows", "seven stops", "seven stages", "seven coins" -- an odd number, open towards the absolute. The light of the dead represents a thin wax candle, cut according to the height of the deceased, "curved" like a cake and set on the breast of the dead for guidance, a rod to light the way in the great journey. The candle appears as a symbol of the verticality of light but also as a symbol of sacrifice, of purification through fire and spiritual salvation. The bathing of the deceased in fresh well water and washing of the hands after this ritual are not connected to hygiene but hint at the idea of purification.

Câteva considerații cu privire la ceremonialul funerar din Maramureș

Moartea, eveniment inevitabil în viața omului, reprezintă trecerea din lumea aceasta, în lumea de dincolo. Moartea înseamnă o despărțire definitivă a defunctului de familie, de colectivitate. Acest ceremonial este alcătuit dintr-un sistem de practici și credințe, menit să asigure integrarea omului în lumea de dincolo, reechilibrarea sistemului social, pe de altă parte. Și în obiceiurile în legătură cu moartea întâlnim trei etape principale proprii oricărui ceremonial de trecere:

- despărțirea de categoria celor vii;
- pregătirea trecerii în cealaltă lume;
- integrarea în lumea morților, restabilirea echilibrului social rupt prin plecarea celui mort².

„Înainte de a deveni ceremonialuri, *nașterea, nunta și moartea* au fost o sumă de rituri și ritualuri, fiecare având o funcție bine delimitată, pentru înțelegerea cărora trebuie să avem în vedere în mod obligatoriu substratul lor mitologic. La desfășurarea ritualurilor, a ceremonialurilor participă întreaga colectivitate. „S-a ajuns la concluzia că cele mai vechi rituri de trecere par a fi cele de înmormântare, fiind legate de un foarte vechi cult al morților, urmate de cele legate de naștere și mai apoi de cele legate de nuntă. De altfel, obiceiurile de înmormântare sunt și cele mai conservatoare, atât la nivel de structură, cât și la nivelul sensurilor implicate.”³

„Scurgerea permanentă a timpului și infinitul spațiului, figurate în spirală, sunt punctate de rituri și obiceiuri de sorginte păgână peste care s-au calchiat credințe creștine: binecuvântarea, botezul și împărțirea muribundului. Diferențele dintre păgân și creștin sunt greu de stabilit, deoarece ele în timp s-au contopit. Existența este secvența pe care o cunoaștem, reprezentând lupta pentru conviețuire, munca și durerea. Venim din necunoscut și ne îndreptăm spre lumea de apoi, *albă, fără griji*, divizată clar, pentru fiecare om în rai și iad. *Sus* este raiul, locul liniștii, al odihnei și mulțumirii. Iadul este *jos*, el este pedeapsa și pătimirea. Spațiul de dincolo este reprezentat tranșant. *Lumea de dincolo* este fie recompensă, fie pedeapsă pentru faptele săvârșite de om în timpul vieții.”⁴

În Maramureș, datorită spiritului religios al comunității, se mai păstrează unele secvențele ale ceremonialului funerar. Dar asistăm și la o serie de transformări în ceea ce

² Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, Consiliul Culturii și Educației, Institutul de cercetări etnologice și dialectologice, București, 1976, pag. 154.

³ Delia Suiogan, *Simbolica riturilor de trecere*, Editura Paideia, București, 2006, pag. 114.

⁴ Lidia Dinu, *Casa-loc și timp al trăirii familiale*, din revista *Ethnos*, nr. 4, Editura Museion, București, 1994, pag. 96.

privește elementele tradiționale. Obiceiurile ancestrale au fost înlocuite cu altele noi, importate din zonele urbane. Unele localități maramureșene mai conservatoare încă păstrează credința în semnele prevestitoare de moarte. Semnele morții sunt descifrate în diferite evenimente din natură: pocnirea unor obiecte din casă: mese, dulapuri, lavițe, paturi, lăzi, stâlpii hornului, uși, pereți, icoane, oglinzi, grinzi; căderea și spargerea neașteptată a unor oglinzi sau icoane: *Când o murit soacra o picat un blid din cui. Pă când ne-am dus dincolo în casă, să auzim ce-o cântat așa, toată farfuria era făcută praf, nicio bucățea n-o rămas din ea. O fost numa' bucățele cât un ban din ea. O fost semnu c-a muri din casă. N-o trecut o săptămână și soacra o fost în pământ. Multe-s adevărate.*⁵ Alt semn prevestitor al morții este cântatul găinii cocoșește, al bufniței ziua în apropierea casei sau strigătul cucuvelei. *La noi când o murit socru' meu, o cântat găina „cocoșește.” Tare hâd o făcut. Și i-am spus la socru: că a muri el sau a muri oaricine. Și am dat găina ceie la Petre în Handan. Și iar o cântat. Zicea că s-o măsurăm. O puneam aici la masă așa culcată și-o tot înturnam până la ușă. Dacă venea cu capu' la ușă, capu' se tăia, dacă se nimerea cu picioarele tăiam un miez din coadă și o aruncam. Da' dacă se nimerea capu', se zice că moare omu' dacă nu tai găina.*⁶ Găina reprezintă un animal psihopomp, care va călăuzi sufletul pe lumea de dincolo. De aceea se crede că este prevestitoare de nenorociri și moarte când cântă „cocoșește.”

„Pragul sau trecerea dintr-o lume în alta este marcat prin acte rituale și ceremonii cu statut de normă. Secvențele fiecărui ceremonial respectă o ordine consacrată și obligatorie. Ele înfăptuiesc trecerea din lumea aceasta-finită, în lumea cealaltă-infinită. În caz contrar, de neîndeplinire a trecerii prin eludarea unei secvențe, forțe malefice se vor întoarce după înmormântare împotriva familiei rămase aici. Îndeplinirea întregului ceremonial este o îndatorire pentru familie; în acest mod familia își ajută noul născut sau decedatul să traverseze ușor frontierele și pragurile dintre cele două lumi.”⁷

Până la venirea morții, casa reprezintă centrul lumii. După moarte, ea devine simbol al „necuratului” și „pericolului.” Acest fapt este determinat de prezența unui mort în casă. Dacă mortul este legat de „necuratul” și spațiul de deasupra lui și de sub el se consideră „a lui” și „necurat”. Casa este inevitabil atinsă de influența morții. Casa în care se află mortul este deosebită de celelalte case din sat, este un loc periculos care trebuie marcat prin diferite însemne cum ar fi agățarea unui prosop negru sau a unui batic negru la poarta casei, preotul tămâiază de trei ori în jurul mesei sau a laviței pe care stă așezat defunctul, realizând astfel cercul magic de protecție. *La casă să punea un batic negru cu cipcă albă, cu fața spre răsărit, îl prindea așa pă perete. Acolo îl lasă și după un an, îl bagă pă foc. Mortul să pune în mijlocul casei că se citesc Sfinții și preotul înconjoară de 3 ori masa și să poată trece.*⁸

⁵ Culegător Corina Isabella Csiszár, performer Raveca Hereș, 70 ani, Costeni, din Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L/04/2008.

⁶ Culegător Corina Isabella Csiszár, performer Raveca Hereș, 70 ani, Costeni, din Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L/04/2008.

⁷ Lidia Dinu, *Casa-loc și timp al trăirii familiale*, din revista Ethnos, nr. 4, Editura Museion, București, 1994, pag. 96.

⁸ Culegător Corina Isabella Csiszár, performer Raveca Hereș, 70 ani, Costeni, din Arhiva C.J.C.P.C.T.

În trecut spălarea ritualică a mortului în patul în care a decedat, se realiza de către persoanele anume investite în sat cu această funcție și care erau remunerate simbolic în timpul înmormântării, cu prosoape și colaci. Scăldarea defunctului cu apă neîncepută de izvor și spălarea mâinilor după acest ritual, nu țin de igienă, ci ne trimit cu gândul la ideea de purificare. În scaldă i se pun frunze și flori frumos mirositoare precum: mentă, sunătoare, mușețel, busuioc. Apei, cu care s-a spălat mortul, i se acorda o atenție deosebită, existând credința că aceasta ar constitui un element foarte puternic, utilizat la farmece de către descântătoarele satului: *Apa în care s-o spălat mortul trebuie aruncată undeva departe într-un loc neumblat, pentru că cine să atinge de apa ceie, îi ca mort pântru semenii lui. Dacă vreun fecior sau fată mare sunt stropiți cu apă de pe mort să spună că nu se mai căsătoresc, că nu se mai uită nimeni la ei. Vrăjitoarele folosesc apa ceie să facă rău cu ea. Dacă ai ură pe cineva și îi dai să bea horincă cu apă de pe mort, în zi la anul (zi de mare sărbătoare), apoi omul acela nu mai are nicio putere.*⁹ Astăzi ritualul scăldării mortului se întâlnește tot mai rar, acesta fiind pregătit de către membrii familiei sau apelându-se la personalul calificat de la pompele funebre.

Lumnina mortului, reprezintă o lumânare subțire din ceară, tăiată pe măsura staturii celui mort, *încovrigată* ca o turtă și așezată pe pieptul lui pentru a-i fi călăuză, toiag, adjuvant, în marea călătorie. Lumânarea apare ca simbol al verticalității, luminii dar și ca simbol al jertfei și al salvării spirituale ca simbol al purificării prin ardere. Două femei oarecum specializate, confecționează această lumină a trupului sau *toiagul*. „Prin subordonarea lui simbolurilor verticalității, fapt ce permite integrarea și în seria simbolurilor Axei Lumii, toiagul mai poate primi și sensul de indicare a direcției, devenind o posibilă cheie care să-i deschidă sufletului unele porți”.¹⁰ Această lumânare se realiza din ceara învârtită de șapte sau de nouă ori pe lângă pahar. Era pusă într-o cană de lut la căpătâiul mortului și aceasta trebuia să ardă de câte ori se trăgeau clopotele sau se bocea. Tradiția spune că toiagul ce arde trei zile la rând distruge și arde toate păcatele defunctului. Totodată de toiag se va sprijini omul pe lumea cealaltă, când va călători. Despre lungimea toiagului se crede că luându-se cu feștila măsura mortului, norocul ce l-a avut acesta nu se duce cu dânsul, ci se oprește în casă. *La mort i să făcea lumina trupului. Măsori mortul și cât îi mortul de lung, atâta de lungă o faci. Și-api după aia o învârți până rămâne mică. Și aceie, mai demult o pune pe piept la mort. Și lumina o făcea numa' văduvele. Că văduvele nu-s așa păcătoase, îs mai curate. Lumina aia arde numai când se trag clopotele. Și ce rămâne, se duce la biserică. Api agheazma cu busuiocu' se îngroapă cu mortu'.*¹¹

În unele localități s-a pierdut obiceiul de a confecționa lumina mortului sau toiagul, astăzi se lasă în permanență lumina aprinsă în încăperea în care se află defunctul.

Maramureș, Dosar Nr. L/04/2008.

⁹ Culegător Corina Isabella Csiszár, performer Palaghia Pop, 78 ani, Lăpuș, 2010, din Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L/01/2010.

¹⁰ Delia Suiogan, *Op. cit.*, pag. 206.

¹¹ Culegător Corina Isabella Csiszár, performer Raveca Hereș, 70 ani, Costeni, din Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L/04/2008.

Suferința nemaiputând fi exprimată public, ea devenind oarecum incompatibilă cu societatea actuală, obiceiul bocitului, s-a pierdut în mare parte, femeile nu *se mai cântă* la căpătâiul mortului ca în trecut. Acest obicei mai apare în cazuri izolate la înmormântarea unor tineri nelumiți. „Jelirea sau cântarea mortului definesc foarte bine sensul simbolic al plânsului ritual: el se definește astfel ca un act magic, ce nu este un semn al durerii, decât într-un plan secundar, fiind în primul rând o formă de asigurare a trecerii sub semnul firescului, Dincolo”.¹²

În cele două seri premergătoare slujbei de înmormântare, la casa mortului se face priveghiul, cu care ocazie vin prieteni, rudenii, vecini, tineri, să privegheze la căpătâiul defunctului, căutând în același timp să consoleze familia îndurerată. Priveghiul cu jocurile lui distractive datează încă din antichitate, când se credea că sufletul mortului trăiește dincolo de marginile morții, și erau bucuroși mai presus de orice pentru această nouă viață fericită, care începe după pieirea trupului. S-a păstrat obiceiul de a merge în priveghi la casa îndoliată, renunțându-se însă la jocurile și dansurile de priveghi specifice, practicate de către tinerii satului.

Se mai păstrează *nunta mortului*, cu toate obiceiurile ancestrale pe care aceasta le implică. Prezentăm câteva elemente ale acestui obicei, preluate direct de pe teren: *dacă moare o fată îi pune balț împitstrit ca la mirese și cunună. Și la biserică când citea liturghia cu sămbăta lui Lazăr, îi lua cununa de pă cap și o lăsa în biserică la icoane. La băiatu' care moare i să face steag alb ca la nuntă și cipci puse așé păstă el, cusute cu flori de bărbănoc. Api femeile cântă morțește și un copilaș ducé steagu'. Să crede că nu-i bine să meri de drușcă la mireasa moartă, că n-ai niciun noroc. Și api' puneau o coconucă mică de drușcă. La mireasa care o murit i să face mire, prietenul sau logodnicul ei, să îmbracă mire și să ducă cu ea până la groapă. Și la fecior, să îmbracă o fată de mireasă. Api s-o auzât cazuri când s-o întâmplat nenorocire cu cine o mărș de mire sau mireasă la mort. Și atunci puné o fătucă mică și o îmbrăca în negru și mergea înaintea sicriului.*¹³ Sicriul în trecut se confecționa de către meșterii pricepuți ai satului, astăzi acesta se achiziționează din zonele urbane.

Înainte de înmormântare la o casă vecină se pregăteau colacii ritualici și pâinea din făină albă de grâu, grâul fiind considerat o ofrandă ritualică. Putem distinge în cultura populară două forme ale pâinii: cea care râde, care reprezintă colacul ritualic, colăceii, pupii și pupezele din zilele de sărbătoare, colacul de botez și colacul nupțial, țâpoul, stolnicul etc. și pâinea care plânge reprezentată prin colacii de înmormântare sau de la pomană. „Coptură rituală, cunoscută la multe popoare, este un simbol cu multiple semnificații. El mediază opozițiile copt-necopt, natură-cultură; stabilește legăturile dintre cei vii și cei morți, dintre cer și pământ, dintre zei și oameni. Colacul ritual este simbolul Soarelui și al Lunii, semnificație susținută prin ornamentele sale care transfigurează o

¹² Delia Suiogan, *Op. cit.*, pag. 187.

¹³ Culegător Corina Isabella Csiszár, performer Palaghia Pop, 78 ani, Lăpuș, din Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L/01/2010.

hierogamie cosmică”.¹⁴ Colacul pus în cruce este preparat din apă, grâu, drojdie și sare, este un simbol, desemnând hrana spirituală. Este pâinea sfântă a vieții veșnice despre care se vorbește în liturghie. Simbolul drojdiei se exprimă în textele evanghelice ca principiu activ al dospirii, simbol al transformării spirituale. *Până la beserică să fac 7 stății. Un colac să aduce înapoi de la beserică, numa' unu' și să aruncă în pod când se ajunge acasă de la înmormântare. Aiesta tăt pântru norocu' să aruncă. Și nu să leagă nimic de el, nu-l mănâncă nimic. La stații dădeau un colac la un copilaș, care era mai micuț. La tăte 7 stațiile. Pântru vămi să îngroapă la subsioara mortului un colac, pă care să pun 7 bani. Îl puné sub mână. Acela-i pântru cele 7 vămi.*¹⁵ Astăzi colacii ritualici pentru pomene se comandă de la firme autorizate, mâncărurile pentru masa mortului se comandă de la firme de tip catering sau se prepară la căminul cultural, unde după slujba de înmormântare, participă întreg satul.

Demersul funebru avea o structură bazată pe cifrele magice, întâlnite atât în substratul spiritual păgân, cât și în cel creștin, în cadrul formelor de inițiere: „ceara învârtită de șapte ori pentru lumina mortului” , „rugăciunea celor șapte zile ale săptămânii,” „șapte stații”, „șapte vămi”, „șapte bănuți” – număr impar, deschis absolutului. Văzând moartea ca pe o etapă firească și având credința fermă a imortalității sufletului, frica de moarte nu există în mentalul colectiv arhaic. Moartea reprezintă trecerea în regnul vegetal al trupului, și în cel pur spiritual, a sufletului. Moartea restituie naturii și cosmosului partea imaterială și cea materială a ființei.

O altă cifră magico-religioasă, întâlnită în ceremonialul funerar, este cifra douăzeci și patru. *Puneau o botă deasupra mortului și puneau struț de busuioc deasupra lui. Și bota are o scobitură în care tăți ai casei împlântă (introduc) bani. Și subsoară i să pune la mort un pup. Și pe pupul cela, se pun 24 de pupuți. Să aivă de trecere. Pupul îl făcea socăcița în cuptor. Făceau demult și 24 de prescuri și pă fiecare se puneau bani, pă pup sau pe pupăză.* „Numărul 24 pare să indice dubla armonie a cerului și pământului (12 x 2), dubla sfântă plenitudine a pelerinajului temporal și a vieții eterne. 12 era numărul sacru al poporului ales, cele douăsprezece triburi ale lui Israel; cei doisprezece apostoli ai lui Iisus Hristos. Astfel, 24 poate fi conceput ca dedublare a rolului lor sacerdotal și regal, unul raportat la oameni, celălalt raportat la Dumnezeu.¹⁶

Timp de 40 de zile sau un an de la survenirea morții cei ai casei adoptă un comportament diferit. Rudele mortului nu fac și nu primesc vizite, nu participă la sărbători și petreceri. Dintr-o casă îndoliată nu se împrumută nimic, nu se ia nimic, până la îngroparea mortului. Acestea au rol de protecție a norocului din casa respectivă și care este amenințat în perioada de trecere, când spațiul între lumi este „deschis.” Spațiul rămâne nedeterminat și după înmormântare, casa în această perioadă devenind și spațiul mortului. Se crede că

¹⁴ Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri*, Editura Vox, București, 2007, pag. 91.

¹⁵ Culegător Corina Isabella Csiszár, performer Raveca Hereș, 70 ani, Costeni, din Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L/04/2008.

¹⁶ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. I, Editura Artemis, București, 1995, pag. 458.

este bine a se lăsa poarta deschisă, deoarece există credința că sufletul mortului revine acasă în acest interval. De aceea „locul morții” rămâne centrul ritual principal în casă și locul unde se realizează contactul cu lumea cealaltă. După aceea, aceste funcții sunt preluate de către „sălaș” și implicit de cimitir. Există în Țara Lăpușului și credințe referitoare la sufletul mortului: *Punea din cazan mâncarea și îi punea mortului în blid. Și pe a doua zi se vede că-i mâncat. Îi pune și pălincă și mălai. Din toate îi mâncat, se zăce că vine sufletul mortului. Că sufletul stă șase săptămâni, 40 de zile, la streășina casei. Nu pleacă până nu își ia tot ce-i trebuie, până nu-i faci pomenile la 3 zile, la șase săptămâni, la 3 luni și tot așa. La 6 săptămâni să face cu nouă văduve.*¹⁷

În conștiința tradițională nu există totuși o teamă de morți. Trecând în lumea de dincolo, mortul se integrează în șirul strămoșilor, pomeniți la diferite sărbători. Se fac pomeni de integrare a mortului în lumea de dincolo: în ziua înmormântării, în a treia zi, a zecea zi, la 6 săptămâni, la un an. Sunt aduse la 6 săptămâni, 7 văduve care fac *Ruga celor șapte zile ale săptămânii* pentru odihnă, pentru pomenirea și iertarea de păcate a tuturor celor răposați din familie. Cele șapte văduve sunt răsplătite cu colaci, lumânări, bani și sunt invitate la masă. Performera Dochia Godja din Oncești ne dezvăluie această rugăciune: *Să pune un blid de fărină pă masă și 7 lumnini în blidu acela. O lumnină îi luni, una-i marți, una-i miercuri, una-i joi, una-i vineri, una-i sâmbătă și una-i duminică. Și să zăce rugăciunea pântru fiecare lumnină, pă rând, numa pântru lumnina ceie te rogi:*

*Sfântă, luné, începătoare de post,
Credința-n Domnu Cristos,
Sie de adjutori și de folos.
Că io mă rog,
Cu rugă rugată,
Cu inima plecată,
Cătă Maica Sfântă Precurată.
Maica Sfântă să să roage,
Fiului Său și la Bunul Dumnezeu.*

*Sfântă Marți, croitoarea pământului,
Credința-n Domnu Cristos,
Sie de adjutori și de folos.
Că io mă rog,
Cu rugă rugată,
Cu inima plecată,
Cătă Maica Sfântă Precurată.
Maica Sfântă să să roage,
Fiului Său și la Bunul Dumnezeu.*

¹⁷ Culegător Corina Isabella Csiszár, performer Palaghia Pop, 78 ani, Lăpuș, din Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L/01/2010.

*Sfântă Miercure, vrednică și puternică,
Credința-n Domnu Cristos,
Sie de adjutori și de folos.
Că io mă rog,
Cu rugă rugată,
Cu inima plecată,
Cătă Maica Sfântă Precurată.
Maica Sfântă să să roage,
Fiului Său și la Bunul Dumnezeu.*

*Sfântă Joie, sobornică păstă tâte sfintele dzâle,
Credința-n Domnu Cristos,
Sie de adjutori și de folos.
Că io mă rog,
Cu rugă rugată,
Cu inima plecată,
Cătă Maica Sfântă Precurată.
Maica Sfântă să să roage,
Fiului Său și la Bunul Dumnezeu.*

*Sfântă Vineri, nașterea lu Domnu Hristos,
Sie de adjutori și de folos,
Că io mă rog,
Cu rugă rugată,
Cu inima plecată,
Cătă Maica Sfântă Precurată.
Maica Sfântă să să roage,
Fiului Său și la Bunul Dumnezeu.*

*Sfântă Sâmbătă creștinească și îngerească,
Ajută-mi mie,
Că io mă rog,
Cu rugă rugată,
Cu inima plecată,
Cătă Maica Sfântă Precurată.
Maica Sfântă să să roage,
Fiului Său și la Bunul Dumnezeu.*

*Sfântă Duminecă, botezul lu Domnu Hristos,
Sie de adjutori și de folos,
Că io mă rog,*

*Cu rugă rugată,
Cu inima plecată,
Cătă Maica Sfântă Precurată.
Maica Sfântă să să roage,
Fiului Său și la Bunul Dumnezeu.*

*Eu așă mă rog și mă-ntorc.
Cum să roagă, 44 de popi,
La 44 de beserici.
Cu făcliile aprinsă,
Cu Vangheliile deștisă,
Cu cădelnițele întinsă.*

*Eu așă mă rog și mă-ntorc.
Cum să roagă, 44 de călugări,
La 44 de mănăstiri.
Cu făcliile aprinsă,
Cu Vangheliile deștisă,
Cu cădelnițele întinsă.*

*Eu așă mă rog și mă-ntorc.
Cum să roagă, 44 de pătrieci,
În 4 colțuri de lume.
Pântru tătă lumea să să roage.
Să ispășească Dumnezeu de tâte relele.
În numele Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh. Amin.¹⁸*

„Cifra șapte corespunde celor șapte trepte ale desăvârșirii, celor șapte sfere, celor șapte trepte cerești. Zilele săptămânii au fost reintegrate în cadrul simbolic al cifrei șapte. Ele constituie un fel de totalitate rezumând timpul și spațiul, un fel de microcosmos al evoluției. Cele șase zile lucrătoare sunt destinate să se rotească precum planetele în jurul Soarelui, fiecare dintre ele aflându-se sub semnul unei planete; luni, Luna; marți, Marte; miercuri, Mercur; joi, Jupiter; vineri, Venus; sâmbătă, Saturn; duminică, Soarele.”¹⁹ Nu întâmplător, apare de trei ori în această rugăciune cifra maestră 44. Este un număr magic cu o vibrație foarte puternică, fiind alcătuit din cifra biblică 40 și cifra 4. Numărul 40 este o cifră a încercării, pedepsei și ispășirii. Numărul 40 este strâns legat de riturile funerare. 4 este numărul totalității și plenitudinii lumii terestre, tangibile, materiale simbolizată prin cele patru puncte cardinale. În Biblie, 4 apare, ca număr sacru și ca simbol al armoniei,

¹⁸ Culegător Corina Isabella Csiszár, performer Doca Godja, 65 ani, Oncești, din Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L/02/2016.

¹⁹ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Op. cit.*, pag. 198.

deplinătății și stabilității.”²⁰ Dar cifra 44 se reduce în numerologie la 8, cifra echilibrului cosmic. „După cum arată Sfântul Augustin, orice acțiune în această viață se raportează la cifra 4 sau la suflet al cărui număr este ternar. Ziua a opta care urmează celor șase zile ale creației și sabatului, ea este cifra învierii, a transfigurării, a vestirii erei viitoare veșnice.”²¹

La 6 săptămâni și la un an, pomana se face și la biserică. La biserică se duc un colac și o sticlă cu vin, care se așază pe masa ritualică. Participanții la paus se prind unul de altul, ridică colacul și vinul, acest gest simbolizând legătura cu strămoșii. Cultul morților, cultul strămoșilor, legătura cu aceștia se concretizează într-o serie de acte comemorative în afara practicilor ceremoniale funebre. Dincolo de aceste practici izvorâte dintr-o îndelungată experiență și din credințe străvechi legate de moarte, marea despărțire este un moment de jale, de durere pentru familie, pentru comunitate.

Dochia Godja, performera rugăciunii celor 7 văduve; foto: Felician Săteanu

²⁰ Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 2001, pag. 141.

²¹ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Op. cit.*, 379-381.

Bibliografie

- Pop, Mihai**, *Obiceiuri tradiționale românești*, Consiliul Culturii și Educației, Institutul de cercetări etnologice și dialectologice, București, 1976.
- Dinu, Lidia**, *Casa-loc și timp al trăirii familiale*, din revista Ethnos, nr. 4, Editura Museion, București, 1994.
- Suiogan, Delia**, *Simbolica riturilor de trecere*, Editura Paideia, București, 2006, pag. 206.
- Ivan Evseev**, *Dicționar de simboluri*, Editura Vox, București, 2007.
- Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain**, *Dicționar de simboluri*, vol. I, Editura Artemis, București, 1995.
- Evseev, Ivan**, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 2001, pag. 141.

Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș

Culegător Corina Isabella Csiszár, performer *Raveca Hereș*, 70 ani, Costeni, din Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L/04/2008.

Culegător Corina Isabella Csiszár, performer *Palaghia Pop*, 78 ani, Lăpuș, 2010, din Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L/01/2010.

Culegător Corina Isabella Csiszár, performer *Doca Godja*, 65 ani, Oncești, 2016, din Arhiva C.J.C.P.C.T. Maramureș, Dosar Nr. L/02/2016.